Kirjallinen kysymys
sosiaali- ja terveydenhuollon maksujen huojentamisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Asiakasmaksulain 11 §:n mukaan sosiaalihuollon palveluista määrätty maksu ja terveydenhuollon palveluista henkilön maksukyvyn mukaan määrätty maksu on jätettävä perimättä tai sitä on alennettava siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai henkilön lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista. Lisäksi hyvinvointialue voi päättää, että muitakin kuin edellä tarkoitettuja maksuja, kuten terveydenhuollon tasasuuruisia maksuja, voidaan jättää perimättä, mutta lakisääteistä velvoitetta tähän ei ole.

Muun muassa SOSTE:n elokuussa 2026 julkaiseman selvityksen mukaan mukaan hyvinvointialueille on muodostunut toisistaan poikkeavia käytäntöjä maksujen alentamiseen. Alueet eroavat toisistaan hakumenettelyissä, liitevaatimuksissa, varallisuusrajoissa, myöntö- ja hylkäyskriteereissä sekä siinä, voidaanko terveydenhuollon tasasuuruisia maksuja alentaa tai jättää perimättä. Yleisesti hakumenettely on asiakkaille vaikeaselkoinen ja paljon käsittelyresursseja vaativa, jos siihen on ylipäätään mahdollisuutta.

Nykyisten huojennusmekanismien toimimattomuudesta kertoo sekin, että viime vuonna noin 507 000 sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä varhaiskasvatuksen asiakasmaksua meni ulosottoon. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen tulisi lähtökohtaisesti olla kohtuullisia, mutta monien maksujen taso on lähes kaksinkertaistunut kuluvalla hallituskaudella. Nykyisiä huojennusmekanismeja on tarpeen kiireellisesti sujuvoittaa ja yhtenäistää, jotta ihmisten tosiasiallinen oikeus tarvitsemiinsa palveluihin ei vaarantuisi yhä useammin.

Tyypillisesti hyvinvointialueille tehtävä hakemus on monimutkainen, monia liitteitä vaativa ja aikaa vievä prosessi. Kriteerit vaihtelevat alueittain ja selvityksen mukaan vain viidellä hyvinvointialueella huojennusta voidaan hakea myös tasasuuruisiin terveydenhuollon maksuihin. Nykyinen asiakasmaksulaki velvoittaa alueita alentamaan tai jättämään perimättä ainoastaan maksukykyyn perustuvat terveydenhuollon maksut.

Sosiaali- ja terveysministeriön tulisikin laatia hyvinvointialueille valtakunnallinen selkeä ohjeistus asiakasmaksujen alentamisesta ja perimättä jättämisestä myös hakuprosessin osalta. Hakemisen tulisi olla hallinnollisesti kevyttä ja esimerkiksi hakemuksissa edellytettävät liitteet tulisi rajata vain päätöksenteon kannalta välttämättömiin selvityksiin. Maksujen alentamisessa ja perimättä jättämisessä tulisi hyödyntää nykyistä enemmän automaatiota ja viranomaisten käytettävissä olevia tietoja.

Lisäksi asiakasmaksulakia tulisi muuttaa siten, että hyvinvointialueilla olisi velvollisuus alentaa myös terveydenhuollon tasasuuruisia maksuja, mikäli maksun periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai henkilön lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Miten hallitus aikoo varmistaa, että asiakasmaksujen korotukset eivät johda sosiaali- ja terveyspalveluiden tosiasiallisen saatavuuden heikentymiseen,

onko hallitus valmis keventämään maksujen alentamisen tai perimättä jättämisen prosessia valtakunnallisella ohjeistuksella ja

onko hallitus valmis uudistamaan asiakasmaksulakia siten, että myös terveydenhuollon tasasuuruisten maksujen alentaminen tai perimättä jättäminen olisi velvoittavaa?

Helsingissä xx.11.2026

_____

Veronika Honkasalo [Vasemmistoliitto]